

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 31

**щодо розпалювання ворожнечі в ефірі телеканалу «NewsOne» протягом 31 серпня —
17 жовтня 2018 року**

м. Київ

«6» грудня 2018 р.

I. Обставини справи

1. 23 жовтня 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1696 від 23.10.2018) з проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 31 серпня — 13 вересня 2018 року¹.

2. 9 листопада 2018 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (лист № 17/1806 від 09.11.2018) із проханням висловити позицію щодо наявності порушень законодавства України в поширенні окремих висловлювань в ефірі ТОВ «Новини 24 години» протягом 24 вересня — 17 жовтня 2018 року².

3. 13 листопада 2018 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним з огляду на ризик поширення мови ворожнечі, а також те, що телеканал NewsOne уже не вперше викликає підозри в недотриманні вимог законодавства. Незалежна медійна рада також об'єднала справи за цими зверненнями в одне провадження.

4. У передачі «Інтерв'ю з Оленою Лукаш», що транслювалася 31 серпня 2018 року о 18:37 лунають такі вислови: з уст Олени Лукаш — *«Я уверена, что главный агрессор находится на печерских холмах. Я уверена, что именно туда нужно вводит миротворцев, говоря политически. И я уверена, что пока эти люди, выгодополучатели Майдана, захватившие власть и поддерживающие войну, которая им мать родна, ни один мирный процесс не будет реализован»*; з уст ведучого В'ячеслава Піховшека — *«Мы живем в обществе, которое*

¹ <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/nN9pbljLY>

² <https://netstor.nrada.gov.ua/sharing/KghYE2ipD>

устроено по принципу тотального беспредела. Любой человек, который называет себя ветераном АТО, считает, что у него есть индульгенция на убийство или он может убивать».

5. У передачі «Я так думаю», що транслювалася 1 вересня 2018 року о 22:20, з уст ведучого Руслана Коцаби лунає такий вислів: *«Кілька слів про сумне. На цьому тижні відмічали роковини масової загибелі солдат, яких зрадники-командири, паркетні алкоголіки-генерали сотнями і тисячами утилізували у котлах»*. Також він, із посиланням на Іллю Киву, стверджує, що більшість народних депутатів є наркоманами.

6. У передачі «Великий вечір», що транслювалася 2 вересня 2018 року о 00:12, з уст гостя передачі Євгена Червоненка лунають такі вислови: *«Мы во всем виним Россию-агрессора. Но, во-первых, мир не признает, что они агрессоры. Мы не воюем. Если они были действительно на Донбассе, Крым понятно, тут вопросов нет. Почему? Где эти генералы? Где эти офицеры? Мы же армия, мы могли их взять в плен. Убитых предьявить»*.

7. У передачі Live, що транслювалася 5 вересня 2018 року об 11:54, з уст гостя передачі Андрія Лесика лунають такі вислови: *«Почему Минские соглашения не выполняются? Есть желание у одной стороны и нет желания у другой стороны... Нужно выполнять Минские договоренности в комплексе, чтобы было движение навстречу. А когда один хочет, а другой придумывает причину. Придумывает причину украинская сторона... Нынешнему режиму невыгодно урегулировать конфликт на Донбассе мирным путем... Людские жизни для них не интересны, не важны... Конфликт на Донбассе, честно называю, что это братоубийственная война. Подчеркиваю, это братоубийственная война. В Донецке и Луганске живут такие же люди, как мы с вами...»*.

8. У передачі Live, що транслювалася 5 вересня 2018 року о 19:51, з уст гостя передачі Євгена Червоненка лунають такі вислови: *«Такие, как Парубий, ударенный на голову, с инстинктом меншоварности, расстреливали в Бабином Яру, о чем они не хотят говорить... Я боюсь, что у нас будут в итоге румынские сценарии. Будут вешать за ноги и правых, и не правых»*.

9. У передачі «Український формат», що транслювалася 5 вересня 2018 року о 22:22, з уст гостя передачі Михайла Добкіна лунають такі вислови: *«Заявление Парубия было не случайным. Это его идеология. Этой идеологии он следует всю свою сознательную взрослую жизнь... Именно благодаря этой идеологии Парубий стал идеологом убийства людей в Одесском доме профсоюзов. Именно его идеология привела к тому, что он дал старт на штурм и сожжение людей, которые безоружные находились в этом здании»*.

10. У передачі «Суб'єктивні підсумки», що транслювалася 6 вересня 2018 року о 22:30, з уст ведучого Євгена Червоненка лунають такі вислови: *«Как бы не кричали «русская агрессия», может советники есть, так у Америки тоже кругом советники. И Америка воюет там, где надо. А Россия защищает свои интересы. Иначе зачем превращать в вымершую территорию некогда цветущий Донбасс»*.

11. У передачі «Великий вечір», що транслювалася 13 вересня 2018 року о 20:29, з уст гостя передачі Дмитра Співака лунають такі вислови: «... Я хотел бы сказать госпоже Супрун. Уважаемая гражданка США, которую сюда прислали для полного уничтожения сельского народа, украинского, которую сюда прислали с целью, какой-то спецоперации, я в этом абсолютно убежден. Ее брат или родственник — куратор ЦРУ, пан Возняк по Украине...».

12. У передачі «Суб'єктивні підсумки з Максимом Гольдарбом», що транслювалася 24 вересня 2018 року о 22:30, з уст ведучого Максима Гольдарба лунають такі вислови: «А я считаю, что надо перенести просто из контактной группы Геращенко и всех остальных, которые там "педалируют" все, что угодно, но только не наступления мира в стране... Я уже говорил, что надо, туда зайдем мы в контактную группу. Да мы за то, чтобы здесь наступил мир. У нас уже страна расслоилась. Да, есть маленькая кучка, злая такая, агрессивная под названием "партия войны" и есть "партия мира". Люди хотят мира, а эти не хотят, потому что им нужен кипиш, иначе они не сохраняются во власти. Они выдумывают, что угодно»; «Сейчас придумали: Минск нас не устраивает, поехали еще куда-нибудь. Это что приближает мир? Нет. Я уже говорил: хочешь мира — иди договаривайся! Езжай в Донецк договариваться, в Луганск договариваться, ... натянул на себя корону царя, гетмана Украины...»; «А о ее шефе... Она не спадет, если ты поедешь договоришься и привезешь назад пленных, раненых. Это наоборот будет твой плюс, это будет здорово... Если ты договоришься о том, чтобы реально прекратились обстрелы, если договоришься о том, чтобы ввести полиц.миссию. Это все правильно, это надо делать, а не ерзать жопой и рассказывать, что мне в Минске неудобно. Вот как я считаю... Настоящий переговорщик пойдет на что угодно, лишь бы заключить мир и выволить людей»; «...А понятие «партии войны», «партии мира», дружище, это понятия, которые имеют место в истории, в политике, в политологии, то есть это как бы расслоение общества, они больше показывают не на политическую партию, нет. Они показывают на направленность интересов. "Партия войны" — это люди, которые заинтересованы в том, чтобы война продолжалась под любым соусом. "Партия мира" — это все остальные люди, которым война не нужна, которых война бьет по карману, по дому, по семейству, по бизнесу, по обучению, по всему..., по паспорту в конце концов».

13. У передачі «Український формат», що транслювалася 26 вересня 2018 року о 21:43, з уст гостя програми Олександра Онищенка лунає кілька фраз щодо ролі Петра Порошенка в оголошенні війни та веденні бізнесу з Росією та щодо необхідності захисту опозиційних депутатів через механізм депутатської недоторканності. В той же час він стверджує щодо Президента: «... Но он же поддерживает войну, он ведет бизнес с оккупированными территориями и ведет бизнес в России».

14. У передачі «Український формат», що транслювалася 17 жовтня 2018 року о 21:50 і далі, відбувається дискусія щодо медичної реформи та ролі виконавиці обов'язків міністра охорони здоров'я Уляни Супрун. Під час дискусії в рамках передачі лунають фрази:

Дмитро Співак (о 21:50): «Не здесь ее назначали на эту должность. Ее прислали сюда, и это все знают... Это агент влияния... Выгнать Супрун, отправить ее в Соединенные Штаты Америки, и не дать возможность угробить Украину до конца»;

Михайло Добкін (о 21:56): *«У Ульяны Супрун нет медицинского высшего образования. Нам прислали какого-то бракованного человека...»;*

Михайло Добкін (о 22:01): *«А то, что делает сегодня Супрун, уничтожая последние возможности сохранить людям здоровье, говорит о том, что будут люди просто физически умирать. Все, нас останется 15 миллионов, они успокоятся. Вот их, нас 15 миллионов, хватит обслуживать их интересы на огромной, самой большой в Европе по территории стране»;*

Олександр Вілкул (о 22:06): *«Они называют Супрун агрессором и оккупантом. И говорят, что она оккупировала Украину с помощью эпидемий, которых у нас не было уже несколько десятков лет...»;*

Олександр Вілкул (о 22:07): *«Супрун — это не доктор, Супрун — это санитарка, которую прислали на Майдан и которую потом сделали руководителем всей системы охраны здоровья в Украине. Да, она одна из последних, кто осталась из категории международных аферистов и людей со сложной психикой и историей»;*

Олександр Вілкул (о 22:10): *«На чем сэкономила? На смерти людей и детей? Ее не просто выгнать надо, а перед этим она должна ответить за разваленную медицину и за жизни людей»;*

Олег Мусій (о 22:12): *«Мені вистачило три дні для того, щоб зрозуміти, що це проїдисвітка міжнародного масштабу, і вигнати її, вигнати її з медичної служби Майдану. Я — ця людина, яка в шію її звідам вигнала зі служби. Тому що вона прийшла і сказала: "Я знаю, як вам тут зробити медичну службу і як керувати всім Майданом, ви тут ніхто, а я великий місіонер, я все знаю". Знаєте, таких проїдисвітів вистачає всюди в світі. Тому не ідентифікуйте, будь ласка, Супрун з Майданом»;*

Олександр Вілкул (о 22:33): *«Надо не разрушить то, что есть. Вот просто взять и разрушить. И ввести платную медицину в нищей стране, когда у людей нет денег. Чтоб 3 % людей могло только лечиться, а остальные умирали или лечились там у знахарей отварами»;*

Дмитро Співак (о 22:37): *«Та, кто называет себя министром...»;*

Дмитро Співак (о 22:39): *«Супрун, это мое мнение, является олицетворением вот этой диверсии, которая происходит против нашего государства сегодня».*

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

Стаття 20

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

закликів до розв'язування агресивної війни або її пропаганди та/або розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті;

трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України. Для цілей застосування цієї норми використовуються визначення та критерії, встановлені Законом України «Про кінематографію»;

поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи;

здійснення інших вчинків, за якими настає кримінальна відповідальність.

Стаття 59. 1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

в) поширювати об'єктивну інформацію.

Стаття 60. 1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;

г) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

5. Кодекс етики українського журналіста³

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрилансерів, прес-служб та інших джерел.

10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано. Так само мають бути подані оцінки незалежних експертів.

6. Резолюція ПАРЄ 1003 (1993) «Про етичні принципи журналістики»⁴

4. Поширення повідомлень має базуватися на принципі достовірності, що забезпечується відповідними засобами перевірки й доказів, а також на неупередженості подання, опису й розповіді. Чутки не повинні бути складовою повідомлень. Заголовки та виклад повідомлень мають відображати сутність представлених фактів і даних якомога точніше.

21. Отже, журналістика не повинна змінювати правдиву й неупереджену інформацію або чесні думки, використовувати їх на користь ЗМІ, намагаючись створити чи сформувати громадську думку, оскільки законність журналістики ґрунтується на ефективній повазі основоположного права громадян на інформацію як складовій поваги демократичних цінностей. Тому журналістика, пов'язана із законними розслідуваннями, обмежується достовірністю й чесністю інформації та думок і є несумісною з журналістськими кампаніями, що проводяться на підставі заздалегідь випрацюваних позицій і спеціальних інтересів.

III. Оцінка дотримання законодавства та професійних стандартів діяльності журналіста

1. У медійному просторі України протягом 2017-2018 років точаться серйозні дебати стосовно того, які медіа мають отримувати захист, що надається свободою вираження поглядів. Існує консенсус та законодавча заборона стосовно використання медіа для розпалювання ворожнечі, втім, усе ще немає уніфікованої та постійної практики регуляторних органів стосовно того, що слід вважати мовою ворожнечі. Крім того, часто національному регулятору бракує єдиного

³ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

⁴ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=16414&lang=en>; переклад українською: <http://cedem.org.ua/library/rezolyutsiya-1003-1993-pro-etychni-pryntsypy-zhurnalistyky/>

підходу до контенту телеканалів незалежно від їхньої справжньої чи потенційної структури власності.

2. Такі підходи, а також бажання зменшити потенційний інформаційний вплив держави-агресора на територію України призвели до активізації політичних методів обмеження діяльності мовників та застосування до них механізмів, передбачених Законом України «Про санкції». Незалежна медійна рада не оцінюватиме постанови «Про схвалення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»⁵, що була прийнята Верховною Радою України 4 жовтня 2018 року, але наголосить на тому, що **будь-які механізми накладення санкцій проти телеканалів у рамках української юрисдикції мають залишатися в компетенції Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення та стосуватися безпосередньо контенту цих мовників.**

3. Телеканал NewsOne і трансльований ним контент уже неодноразово ставали предметом розгляду Незалежної медійної ради. У висновку щодо випусків передач «Трафік з Кивою» від 28 лютого, 3 та 24 квітня 2016 року (№ 10 від 12 жовтня 2016 року)⁶ було встановлено порушення стандартів достовірності та збалансованості подання інформації, зокрема, в контексті власного редакційного статуту каналу.

У висновку щодо трансляції телеканалом NewsOne сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ (№20 від 2 листопада 2017 року)⁷ було встановлено, що телеканал NewsOne при трансляції сюжету про розгляд комітетом із фінансових питань Конгресу США наявності корупції в НБУ припустився порушень стандартів точності, достовірності та збалансованості подачі інформації, відображених у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а також у редакційному статуті телеканалу, та свідомо ввів в оману своїх глядачів. Цей висновок призвів до першого в історії України накладення регулятором санкції до мовника за поширення дезінформації (так званих fake news).⁸

З огляду на це, контент телеканалу NewsOne підлягає ретельному моніторингу на предмет дотримання законодавства та професійних стандартів журналістики.

4. У цій справі ключовим є питання дотримання телеканалом норм Закону України «Про телебачення і радіомовлення», а саме — заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання ворожнечі та ненависті, а також трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України.

⁵ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2589-viii>

⁶ <https://mediarada.org.ua/case/vypusky-peredach-trafik-z-kyvoyu/>

⁷ <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-newsone-syuzhetu-pro-rozhlyad-komitetom-z-finansovyh-pytan-konhresu-ssha-nayavnosti-koruptsiji-v-nbu/>

⁸ <https://mediarada.org.ua/news/natsrada-vpershe-oholosyla-poperedzhennya-za-porushennya-profesijnyh-standartiv-pislya-vysnovku-medijnoji-rady/>

5. Мова ворожнечі є однією з небагатьох прямо заборонених форм вираження поглядів; заборона виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, передбачена статтею 20 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права.

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № 97(20) згадано таку дефініцію мови ворожнечі: «*Всі види висловлювань, котрі поширюють, розпалюють, підтримують або виправдовують різноманітні форми ненависті, викликані нетерпимістю, зокрема нетерпимістю, що виявляється у формі дискримінації меншин і ворожого ставлення до них*»⁹.

Так само «Артикль 19» у Кемденських принципах щодо свободи вираження поглядів та рівності визначає, що забороненою може бути мова ворожнечі, яка спричиняє **неминучий ризик дискримінації**, ворожого ставлення чи насильства щодо осіб, що належать до груп, проти яких спрямована мова ненависті¹⁰.

6. Окремо слід звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, Велика палата якого в рішенні у справі *Perincek v Switzerland* вивела низку критеріїв, за якими слід аналізувати, наскільки те чи інше вираження поглядів становило мову ворожнечі. У пп. 205–207 рішення суд пропонує звертати увагу на інтенсивність соціального й політичного контексту, в якому лунало вираження; наскільки вираження в його контексті може розглядатися як виправдання ненависті; та на манеру, в якій було виконано вираження поглядів, а також здатність цього вираження призвести до шкідливих наслідків¹¹. Аналіз щодо цих критеріїв є найбільш релевантним для цілей цієї справи.

7. Питання наявності в контенті певної передачі популяризації чи пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію територію України, розглядалося Незалежною медійною радою у висновку щодо трансляції передачі «Территория заблуждений» виробництва телеканалу «РЕН ТВ» у Маріуполі (№14 від 12 квітня 2017 року).¹² У п. 4 цього висновку було вказано, що ця заборона поширюється передусім на передачі, **спрямовані на легітимацію та обґрунтування правомірності дій, учинених Російською Федерацією у Криму та на Донбасі починаючи з 2014 року.**

8. Незалежна медійна рада аналізуватиме кожен вислів окремо, зважаючи на критерії, висловлені нею в попередній практиці, а також спираючись на практику Європейського суду з прав людини. Особливо релевантною в цьому контексті є справа *Stomakhin v Russia*¹³, у якій Європейський суд хоча й визнав низку висловлювань, які використав заявник, такими, що підбурюють до ворожнечі, але окремо відмежував і ті висловлювання, покарання за які не несло

⁹ http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_093

¹⁰ <https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf>

¹¹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>

¹² <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-peredachi-terrytoryya-zabluzhdenyj-vyrobnystva-telekanalu-ren-tv-u-mariupoli-2/>

¹³ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>

нагальної суспільної потреби. До останніх, зокрема, належали такі вислов: «... Відтепер ми повинні вимагати негайного примусового психіатричного огляду усіх командирів військово-морськими силами, військовослужбовців МВД, прикордонників, поліції і ФСБ, усіх, від капітана до головнокомандувача — В.В. Путіна»; «Минуло десять років з тих пір, як Російська Федерація і її народ почали повністю руйнівну геноцидну війну проти чеченського народу, який до війни налічував усього один мільйон людей».

9. Для початку варто зазначити ті вислови, які не містять ознак порушення законодавства щодо заборони мови ворожнечі та пропаганди держави-агресора з огляду на те, що **захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують** (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pentikainen v Finland*),¹⁴ а також **на ширші межі критики щодо діяльності уряду, незважаючи на гостроту та прямоту вжитих мовцями висловів** (п. 114 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Stomakhin v Russia*)¹⁵.

Висловлювання Олени Лукаш у передачі «Інтерв'ю з Оленою Лукаш» від 31 серпня 2018 року містять гострі докори стосовно теперішньої влади, однак не містять закликів до ворожнечі, а наголошують на потребі у введенні миротворців — в політичному розумінні — на Печерські пагорби. Хоча проблемним є вислів про захоплення влади, однак його можна оцінити як перебільшення.

Вислови Руслана Коцаби в передачі «Я так думаю», що транслювалася 1 вересня 2018 року, містять критику армійського командування під час проведення військових операцій на Донбасі у 2014 році — і хоча ця інформація може шокувати, а також бути сумнівною з погляду відділення фактів від коментарів, однак вона підпадає під межі критики урядової політики та багато в чому відповідає публічній думці стосовно подій в Іловайську.

Висловлювання Дмитра Співака в рамках передачі «Великий вечір», що транслювалася 13 вересня 2018 року, критикують медичну реформу, яку здійснює команда Міністерства охорони здоров'я на чолі з Уляною Супрун. Хоча в його твердженнях є звинувачення в тому, що пані Супрун хоче знищити сільське населення України, такі перебільшення є притаманними для жорсткої політичної дискусії та можуть припускатися в її рамках.

Так само і дискусія, яка відбувалася в рамках передачі «Український формат», що транслювалася 17 жовтня 2018 року, містить жорстку критику медичної реформи та пані Уляни Супрун. В той же час, на її адресу не лунають прямолінійні звинувачення в геноциді українського народу, що могло би бути ознакою розпалювання ворожнечі. Незалежна медійна рада наголошує, що ці звинувачення можуть не мати фактичного підґрунтя, однак недотримання стандартів діяльності журналістської діяльності не є самостійним свідченням мови ворожнечі; це питання буде розглянуте у висновку окремо.

¹⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>

¹⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182731>

Заклики до мирного вирішення проблеми на Донбасі, що лунали в тезах Олени Лукаш, а також пронизують передачу «Суб'єктивні підсумки з Максимом Гольдарбом», яка транслювалася 24 вересня 2018 року, також не можуть автоматично вважатися закликами до ворожнечі. Як уже наголошувала Незалежна медійна рада у п. 2 *висновку щодо трансляції документального фільму «Олесь Бузина: життя вне времени»* (№15 від 1 червня 2017 року)¹⁶, **попри непопулярність серед активної частини суспільства України, позиція щодо шонайшвидшого мирного вирішення питання війни на Донбасі та у Криму має право на існування як альтернативна думка.**

Насамкінець, висловлювання Олександра Онищенка в передачі «Український формат», що транслювалася 17 жовтня 2018 року, є достатньо жорсткою критикою Президента України. Втім, критика лідерів держави також має розглядатися крізь призму більших меж критики, яким їх можуть піддавати медіа. На цьому наголошував і Європейський суд з прав людини у п. 54 справи *Otegi Mondragon v Spain*, що стосувалася критики короля Іспанії представниками баскської меншини¹⁷.

10. Надалі Незалежна медійна рада воліє перейти до аналізу тих висловлювань, які, на її думку, розпалюють національну ворожнечу та ненависть. Перед аналізом конкретних висловів варто зупинитися на контексті, в якому їх було висловлено. Хоча можна стверджувати, що вони є частиною політичних дебатів, однак варто зважати й на те, що ці слова сказано **під час агресії Російської Федерації на території України, що триває з 2014 року**. Подібний контекст у Туреччині під час турецько-курдських протистоянь у справі *Zana v Turkey* було визнано Європейським судом з прав людини як такий, що легітимує низку обмежень¹⁸.

11. Якщо аналізувати конкретний зміст сказаного, то слід звернути увагу на чотири висловлювання в рамках звернення від регулятора.

Висловлювання В'ячеслава Піховшека в передачі «Інтерв'ю з Оленою Лукаш» від 31 серпня 2018 року ототожнює всіх ветеранів АТО з потенційними вбивцями. Соціальна група ветеранів є такою, що потребує **дуже чутливого ставлення — через пережиті жахіття війни, вони часто потребують реабілітації та психологічної допомоги для повернення до суспільства**. Водночас є низка випадків, коли ветерани АТО й справді були задіяні у кримінальній активності. Втім, цей факт жодним чином не виправдовує ототожнення й стигматизацію всієї групи на підставі її окремих учасників, яку зробив пан Піховшек.

Вислови Андрія Лесика в передачі Live, що транслювалася 5 вересня 2018 року, закріплюють назву війни на Донбасі як братовбивчу війну. Це висловлювання не є ізольованим, а звучить у контексті розлогого монологу про відсутність будь-якого поступу з української сторони щодо врегулювання війни мирним шляхом. Хоча ізольоване використання цього терміна не слід розцінювати як розпалювання ворожнечі, в п. 5 *висновку щодо трансляції документального*

¹⁶ <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-dokumentalnoho-filmu-oles-buzyna-zhyn-vne-vremeny/>

¹⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103951>

¹⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58115>

фільму «Олесь Бузина: життя вне времени» (№15 від 1 червня 2017 року)¹⁹ Незалежна медійна рада наголошувала на тому, що вживання терміна «громадянська війна» стосовно подій у нинішній Україні сприяє **дегуманізації представників українських військових сил у війні на сході України**. Незалежна медійна рада не бачить підстав відступити від цього твердження в рамках цієї справи та зважаючи на її контекст, а також наголошення мовцем на «братовбивчому» характері конфлікту.

Окремо слід наголосити на висловах, що пролунали в рамках передачі Live, що транслювалася 5 вересня 2018 року о 19:51, та передачі «Український формат», що транслювалася 5 вересня 2018 року. Так, Євген Червоненко та Михайло Добкін у цих передачах називають спікера Парламенту Андрія Парубія ідеологом вбивств в Одеському будинку профспілок, а також порівнюють його з нацистами, що розстрілювали євреїв у Бабиному Яру. Фактично, такі висловлювання є не чим іншим, як *звинуваченнями у сповідуванні нацистської ідеології паном Парубієм*. Хоча такі вислови теж можна розглядати крізь призму більшої межі критики для представників владної верхівки, на відміну від ситуації з Уляною Супрун у цих висловах є пряме звинувачення у вчиненні особою найсерйозніших злочинів. Ототожнення **когось із нацистами та фашистами є таким, що розпалює ворожнечу**, — на чому наголошував Європейський суд з прав людини у справі *Surek v Turkey (No 1)* (див. п. 62 — вислів «фашистська турецька армія» визнано таким, що стигматизує іншу сторону конфлікту та закликає до помсти щодо осіб, які немовбито вчинили злочини)²⁰.

12. Щодо останнього критерію аналізу на предмет наявності у висловлюваннях мови ворожнечі, то, як влучно зауважив Європейський суд з прав людини у справі *Jersild v Denmark*, варто зважати на потужнішу силу аудіовізуальних образів та більшу шкоду, якої можуть завдати аудіовізуальні медіа²¹. Якщо ж говорити про здатність цих висловів призвести до негативних наслідків, то, безумовно, такі висловлювання загрожують внутрішніми протистояннями в Україні, посиленням фізичного тиску на телеканали, а також загрожують більшим розколом населення. Такий розбрат може призвести до негативних наслідків для демократичного суспільства та спричинити його розвал.

13. З огляду на викладене вище, **Незалежна медійна рада вбачає у трансляції цих чотирьох передач ознаки порушення заборони на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті**, передбаченої Законом України «Про телебачення і радіомовлення».

14. Євген Червоненко є основним фігурантом і щодо порушення іншої норми законодавства — а саме заборони популяризації чи пропаганди органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію територію України. У своїх висловлюваннях у рамках передачі «Великий вечір» від 2 вересня 2018 року та передачі «Суб'єктивні підсумки» від 6 вересня 2018 року він стверджує, що світ не визнає Російську

¹⁹ <https://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-dokumentalnoho-filmu-oles-buzyna-zhyn-vne-vremeny/>

²⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58279>

²¹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>

Федерацію як агресора, стверджує про недоведеність присутності російських військових сил на Донбасі — а далі каже про те, що Росія захищає свої інтереси. Такі висловлювання мають ознаки виправдання дій Росії на території України, а тому Незалежна медійна рада **вбачає у трансляції цих двох передач ознаки порушення телеканалом NewsOne заборони на трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України.**

15. Крім того, варто наголосити, що, зважаючи на природу допущених порушень та бездіяльність працівників телеканалу щодо зупинення відповідних реплік гостей, на телеканал NewsOne не поширюється імунітет, передбачений для телеканалів щодо розповсюдження протиправних тверджень їхніми гостями, передбачений частиною восьмою статті 72 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

16. Незалежна медійна рада також вважає за необхідне розглянути ці передачі — а саме передачу «Український формат» від 17 жовтня 2018 року — на предмет дотримання професійних стандартів журналістської діяльності. Одним із основних стандартів, яких має дотримуватися інформаційна журналістика, є стандарт *достовірності подачі інформації*. Стандарту достовірності слід дотримуватися, **щоби кожен факт, наведений у передачі, був перевіреним та підтвердженим належними джерелами перевірки інформації** (п. 4 висновку щодо трансляції телеканалом «UA: Суми» випуску «Видавці коммайна» передачі «Під прицілом» (№ 22 від 18 січня 2018 року)²²; п. 2 висновку щодо матеріалів стосовно діяльності ГО «Життя» на 5-му каналі та у виданні «ДЕНЬГИ.ua» (№ 25 від 26 березня 2018 року)²³; п. 6 висновку щодо коментаря Євгена Мураєва про Олега Сенцова на телеканалі «112» (№ 27 від 4 вересня 2018 року)²⁴). **Стандарт збалансованості подання інформації передбачає надання слова всім сторонам із конфліктного питання** (п. 6 висновку щодо трансляції програми «Слідами грантоїдів: спеціальний репортаж» телеканалом «Україна» (№ 16 від 27 червня 2017 року)²⁵; п. 2 висновку щодо сюжету «Отбор судей в Верховный Суд: кто виноват в срыве процесса» у програмі «Подробности» на телеканалі «Інтер» 13 червня 2017 року (№ 17 від 5 липня 2017 року)²⁶).

Так, у передачі з уст Михайла Добкіна лунає теза про те, що Уляна Супрун не має медичної освіти, а Олександр Вілкул стверджує, що лише 3 % людей в Україні матимуть змогу лікуватися після проведення медичної реформи. Також ідеться про епідемії, яких немовбито не було в Україні протягом тривалого часу. Водночас, найпростіший пошук за допомогою інтернету дозволяє знайти інформацію про вищу медичну освіту пані Супрун²⁷. Ведучий

²² <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-telekanalom-ua-sumy-vypusku-vydavtsi-kommajna-peredachi-pid-prytsilom/>

²³ <https://mediarada.org.ua/case/materialy-stosovno-diyalnosti-ho-zhyttya-na-5-kanali-ta-vydanni-denhy-ua/>

²⁴ <https://mediarada.org.ua/case/komentar-evhena-murajeva-pro-oleha-sentsova-na-telekanali-112/>

²⁵ <http://mediarada.org.ua/case/translyatsiya-prohramy-slidamy-hrantoidiv-spetsialnyj-reportazh-na-telekanali-ukrajina/>

²⁶ <http://mediarada.org.ua/case/syuzhet-otbor-sudej-v-verhovnyij-sud-kto-vynovat-v-sryive-protsessa-u-prohrami-podrobnosti-na-telekanali-inter-13-cherვნya-2017-roku/>

²⁷ <http://moz.gov.ua/article/executive/suprun>

передачі ж жодним чином не доклав зусиль для спростування чи перевірки такої інформації. Крім того, з переглянутого матеріалу не вбачається, що при запрошенні гостей до ефіру було би запрошено когось, хто схвалював би позицію чинного МОЗ щодо медичної реформи; так само тез для балансу думок не вносить і ведучий передачі.

У цьому світлі, у пп. 3-4 висновку у справі щодо запису передачі за участі Вікторії Шилової в ефірі телеканалу «Репортер» (Одеса) (№ 2 від 16 березня 2016 року)²⁸ Незалежна медійна рада зазначила: **у випадках озвучення інформації, схожої на твердження про факти, без жодного підтвердження та посилання на першоджерела, найпершим і найголовнішим обов'язком журналіста є докласти всіх можливих зусиль для перевірки такої інформації, з'ясування її достовірності; якщо ж не було здійснено належної перевірки інформації, яку одержує аудиторія телеканалу, то такі дії можна розцінювати як свідоме викривлення дійсності, що суперечить принципам журналістики.**

17. З огляду на це, Незалежна медійна рада також вважає, що при трансляції передачі «Український формат» від 17 жовтня 2018 року телеканал NewsOne припустився порушень таких стандартів журналістської діяльності як **достовірність та збалансованість подання інформації.**

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що:

- 1) трансляція телеканалом NewsOne передачі «Інтерв'ю з Оленою Лукаш» 31 серпня 2018 року, передач Live 5 вересня 2018 року, а також передачі «Український формат» 5 вересня 2018 року порушує вимоги абзацу четвертого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (**заборона на використання телерадіоорганізацій для розпалювання національної ворожнечі та ненависті**);
- 2) трансляція телеканалом NewsOne передачі «Великий вечір» 2 вересня 2018 року та передачі «Суб'єктивні підсумки» 8 вересня 2018 року порушує вимоги абзацу дев'ятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (**заборона трансляції телепередач, виготовлених після 1 серпня 1991 року, що містять популяризацію або пропаганду органів держави-агресора та їхніх окремих дій, що виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України**);
- 3) трансляція телеканалом NewsOne передачі «Український формат» 17 жовтня 2018 року порушує **вимоги достовірності та збалансованості подання інформації**, відображені у статті 59 Закону України «Про телебачення і радіомовлення».

Результати голосування: «За» — 10;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 1.

²⁸ <https://mediarada.org.ua/case/408/>

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай